

پیش‌خوانی

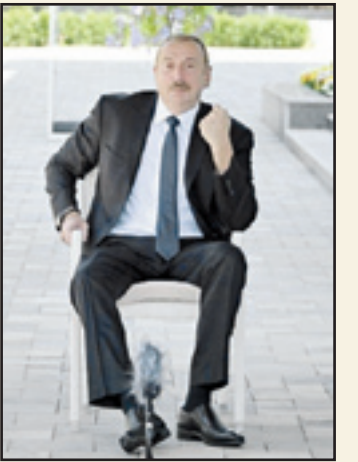
خوانشی از «۲۳ سال تکاپو برای دولت و ملت‌سازی در جمهوری آذربایجان»

تکاپوی همه‌جانبه اما بی‌فرجام!

■ **شاهد توحیدی**

اثری که هم‌اینک در معرفی آن سخن می‌رود، در ددد است تا به باز خوانی تلاش مرموزی بسپردازد، که در همسایگی ایران و برای منفک ساختن یک ملت، از پیشینه تاریخی و فرهنگی خویش انجام شده است. مردم جمهوری آذربایجان پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، با توجه به پیشینه عقیدتی و فرهنگی خویش، سعی کردند تا تا بازگشت به اسلام و نیز فرهنگ دیرین اسلامی-ایرانی خود، دوران جدید را بر مبنای آن سامان دهند. با این همه دخالت و اعمال نفوذ قدرت‌های فرامنطقه‌ای، ضد اسلامی و ضد ایرانی، موجب کلید خوردن جریانی شد که بیگانه‌سازی این کشور از عقبه تاریخی خود را، مطمح نظر قرار داده است. این تکاپوی همه‌جانبه، حدود یک ربع قرن درازا و همچنان ادامه دارد. بازخوانی هویت این جریان، در زمره اولویت‌های تمامی پژوهندگان ایران دوست به شمار می‌رود. دکتر حسین احمدی در «جمهوری آذربایجان، ۲۳ سال تکاپو برای دولت و ملت‌سازی» تلاش کرده است تا جنبه‌هایی از این تلاش گسترده را نشان دهد. مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران ناشر این اثر، در دیباچه خود بزر آن، در این باره چنین آورده است: «اثر حاضر مربوط به سیاست‌های اصلی کشور جمهوری آذربایجان و جهت‌گیری‌های کلی سیاست داخلی و خارجی بود، در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، دینی و… در دوران ۲۳ ساله پسا شوروی تا به امروز است. سیاست‌گذاری‌ها و مسیر طی شده‌ای که اقدامات ضد اسلامی و ضد ایرانی و مواردی چون تاریخ‌سازی، مسخ هویت دینی و ملی مردمان این سرزمین، عدم آزادی بیان، استبداد داخلی

▼ **ایهام علی‌اف** رئیس‌جمهور کنونی آذربایجان

و سوء‌استفاده‌های شخصی از ثروت ملی توسط طبقه اشراف حاکمیتی و خاندان ایهام علی‌اف و مسائلی از این دست جزء لاینک آن بوده و مهم‌ترین سرفصل‌های کتاب نیز بدان اشاره دارد. جمهوری آذربایجان، کشوری تازه‌تأسیس با مؤسسان غیربومی و دو استقلال غیردرون‌زا، در قلمرو جغرافیایی بزرگ قفقاز به‌عنوان بخشی از خاک ایران، در عصر قاجار به‌موجب عهدنامه گلستان و ترکمنچای، به روسیه تزاری (پادشاهی الحاق شد. پس از فروپاشی روسیه تزاری با انقلاب بلشویکی روسیه، جمهوری آذربایجان کنونی – که تا آن زمان بخشی از قفقاز بود– برای اولین بار مستقل شد و با نام آذربایجان قفقاز، در قالب کشوری جدید تأسیس شد (استقلال اول). کشور تازه‌تأسیس، روابط نزدیکی با انگلستان را برانگیخت، که باعث حمله نظامی عثمانی‌ها به آذربایجان قفقاز و فتح آن شد و به‌موجب پیمانی با روسیه، بخشی از مناطق غرب آذربایجان، به آذربایجان قفقاز یا پیوستن اجباری به شوروی، عنوان جدید آذربایجان شوروی را بر خود برگزید. با فروپاشی شوروی، این کشور تازه‌تأسیس بار دیگر عنوان جمهوری آذربایجان را بر خود برگزید و استقلال یافت (استقلال دوم). از آن تاریخ تاکنون، رهبران دیکتاتور جمهوری آذربایجان، با اتخاذ سیاست‌هایی که کوچک‌ترین اشتراکی با پیشینه فرهنگی و دینی مردم این دیار ندارد، با اتخاذ و تصویب قوانینی که مقابله و دشمنی با جمهوری اسلامی ایران و البته مضامین دینی و ریشه‌های فرهنگی مردم آذربایجان در آن مشهود است، به اداره کشور پرداخته‌اند. مؤلف این اثر، سعی کرده با تکیه بر منابع و اسناد معتبر تاریخی، به تحلیل نقادانه سیر دولت‌سازی و ملت‌سازی در جمهوری آذربایجان پسا شوروی بپردازد و سیاست‌های کلی جریان حاکمیت در این کشور را، برای مخاطب آشکار سازد.»

عاریخ

کفت وگور ۸۸۴۹۸۴۲۷

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی

دستغیب بعد از مهاجرت به تهران با وجود داشتن دو فرزند، در کنکور شرکت کرد و در دانشگاه تهران ادبیات فارسی، قبول شد و لیسانس خود را گرفت. او به دلیل دوستی همسرش با شهید محمدعلی رجایی، همکاری خود را با مدرسه رفاه در سال ۱۳۴۸ ش. آغاز کرد و به تدریس پرداخت. البته از سال ۱۳۵۰ ش. همکاری خود را با مدرسه علایی تحت مدیریت خانم اعظم علایی طالقانی فرزند آیت‌الله سیدمحمد طالقانی هم، آغاز کرد. دستغیب در سال‌های مبارزه دستگیری و زندانی شدن همسر و دخترش زهرا اسدی را، همراه با اذیت‌های فراوان ساواک در مدرسه رفاه، تحمل کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۵۸ ش. ایشان در تأسیس دانشگاه تربیت معلم تهران مشارکت داشته و ریاست مرکز تربیت معلم دختران این دانشگاه را، بر عهده گرفت^[م]. با شروع ثبت نام کاندیداهای مجلس شورای اسلامی، خانم دستغیب به پیشنهاد شهید آیت‌الله بهشتی، از طرف حزب جمهوری اسلامی کاندیدا شد و توانست در همان مرحله اول و با کسب ۲۴۹–۹۶۰ رأی مردم تهران آکسب ۵۸ درصد آرا^[ب] به اولین دوره مجلس شورای اسلامی راه پیدا کند. ایشان بعد از شروع به کار مجلس، فعالیت‌نمایندی خود را در کمیسیون آموزش، فرهنگ و تحقیقات مجلس ادامه داد^[م]. خانم دستغیب بعد از این مجلس، توانست با کسب آرای مردم در مجلس دوم و سوم شورای اسلامی هم، نماینده مردم تهران باشد.

■ **مدیر مدرسه علایی، نماینده تهران**
اعظم علایی طالقانی فرزند سیدمحمد آیت‌الله طالقانی متولد ۱۳۲۲ ش. در شهر تهران بود. او از کودکی، هم در نزد پدر علوم دینی خوانده و هم به مدرسه رفته و تا ششم دبستان، تحصیل کرد. وی در سن ۱۳ سالگی، با جوانی معتقد و مذهبی به نام مرتضی اقتصاد اندواج کرد. در ۱۷ سالگی با وجود داشتن دو فرزند و با تشویق پدر، ابتدا به تحصیل ادامه داد و سپس به تدریس رو آورد. بعد از چند سال تدریس، یک دوره مدیریت گذراند و مدیر مدرسه شد. ایشان در سال ۱۳۵۰ ش. با همیاری دو خواهر دیگرش، یک مدرسه راهنمایی خصوصی تأسیس کرد و نام آن را مدرسه «علایی» گذاشت.

جالب‌است که او در کنار همسر داری و فرزندداری آحادیاند در سال‌های تدریس دو فرزند دیگر هم به او عنایت کرد ا و تدریس، به ادامه تحصیل پرداخت و توانست وارد دانشگاه تربیت دبیری شود و بعدها لیسانس ادبیات فارسی نیز گرفت. وی در کنار فعالیت‌های فرهنگی، همگام با پدر، فعالیت سیاسی هم داشت. اعظم طالقانی در سال ۱۳۵۴ ش. توسط ساواک دستگیر شد و به زندان افتاد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و در دوران حاکمیت دولت موقت، اداره سازمان زنان راه عهده گرفت، اما بعد از پنج ماه، همکاری خود را با دولت موقت قطع کرد و «جامعه زنان مسلمان» را تشکیل داد. وی با شروع انتخابات اولین دوره از مجلس شورای اسلامی، خود را کاندیدای این انتخابات کرد^[م]. خانم طالقانی توانست در مرحله اول انتخابات میاندوره‌ای مجلس و با کسب ۸۵۵–۱۱۰ رأی مردم تهران و با حدنصاب ۵۱درصد کل آرا، به اولین دور مجلس شورای اسلامی راه پیدا کند. او برای خدمت در این دوره، وارد کمیسیون اصل ۹۰ شد^[م].

خانم طالقانی بعد از این دوره، با دبیر کلی جامعه زنان انقلاب اسلامی تا پایان عمر^[م] آبان ۱۳۹۸ ش. آ به فعالیت‌های سیاسی خود ادامه داد.

■ **نماینده‌ای در کسوت پایه‌گذار هسته‌های مقاومت**

«مریم بهروزنی» از غفرانچی^[م] در سال ۱۳۲۴ «حرم‌علی زعفرانچی» به مجالس مذهبی رفت و علاقه به تحصیل علوم دینی، از همان دوران در وجودش شکل گرفت هر طوری که وقتی در سن ۱۶ سالگی قرار شد با طلبه‌ای به نام «ابوالفضل حاجی عباسی» ازدواج کند، همسرش تحصیل علوم دینی و آزادی برای خدمت به اسلام تعیین شد!ایشان بعد از سال‌ها تحصیل علوم حوزوی، تدریس احکام، تفسیر و اصول عقاید را برای بانوان آغاز کرد. خانم بهروزنی پس از آغاز نهضت امام خمینی(ره)، مبارزه خویش را علیه رژیم پهلوی آغاز کرد. مبارزاتی که به زندان رفتنش هم منجر شد. ایشان با ایجاد تشکیلاتی از بانوان مبارز در شهر تهران با عنوان «هسته‌های مقاومت»، به سخنرانی علیه رژیم پهلوی و تبلیغ تفکرات انقلابی پرداخت. این تشکلات مبارزاتی او، البته در نهایت به دستگیری و زندانی شدن مجددش در سال ۵۷تیز، منجر شد^[م].

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل حزب جمهوری اسلامی، به عضویت این حزب درآمد و به فعالیت در شاخه بانوان این تشکل پرداخت. از طریق همین تشکیلات و با پیشنهاد شهید آیت‌الله بهشتی، کاندیدای انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی شد و توانست در مرحله اول انتخابات میاندوره‌ای این مجلس، با کسب ۳۱۱–۱۴۰ رأی و بیش از ۷۵ درصد آرای شرکت‌کنندگان، به این مجلس راه پیدا کند. ایشان بعد از ورود به مجلس، عضو کمیسیون اصل ۹۰ شد^[م]. خانم بهروزنی بعد از این دوره، تا دوره چهارم توانست رأی مردم تهران را برای حضور در مجلس شورای اسلامی، کسب کند. ایشان با تأسیس حزب «جامعه زینب(س)» تا پایان عمر ۲۹۱بهمن ۱۳۹۰ ش.، به عنوان دبیر کل این حزب به فعالیت‌های سیاسی خود ادامه داد.

■ **شریک زندگی شهید رجایی**

عاتق دستغیبی فرزند محمدصادق،

جوان ۹۱

||روزنامه جوان |شماره ۶۱۸۴

در سال ۱۳۲۲ ش. و در شهر قزوین به دنیا آمد. تا ششم دبستان درس خواند و در سال ۱۳۴۱ ش. و در سن ۲۱سالگی، با یکی از اقوام پدری خود به نام محمدعلی رجایی آدومین نخست‌وزیر ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی آزدواج کرد و به تهران آمد. در سال‌های مبارزه علیه رژیم پهلوی، در کنار همسرش بود و با بانوان مبارز مسلمان، ارتباط داشت و دستگیری و زندان رفتن همسرش را، با وجود داشتن سه فرزند، بارها و بارها تحمل کرد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، همچنان به خانه‌داری مشغول بود تا اینکه بعد از شهادت همسرش در انفجار دفتر نخست‌وزیری، به پیشنهاد حزب جمهوری اسلامی کاندیدای انتخابات میاندوره‌ای آدوره سوم آ مجلس شورای اسلامی از شهر تهران شد. بعد از برگزاری این انتخابات در تاریخ ۱۰ مهر ۱۳۶۰ ش. با کسب ۷۴۶–۱۸۴۲ رأی ۸۷درصد آرا موفق شد به مجلس راه پیدا کند. ایشان بعد از ورود به مجلس، مسئول رسیدگی به سؤالات و شکایات مردم در کمیسیون اصل ۹۰ شد^[م]. خانم صدیقی (رجایی) بعد از این مجلس، دو دوره دیگر به منتخب مردم در مجلس شورای اسلامی بود. پس از سپری شدن این ادوار، وی به کار تدریس و معلمی پرداخت.

■ **چه کسی گفته نماینده شدن زن‌ها خلاف شرع است؟**

جالب است بعد از اتمام نخستین دوره از مجلس مجلس شورای اسلامی، عده‌ای از آقایان که مخالف حضور و فعالیت سیاسی بانوان در نهاد قانونگذاری کشور بودند، به دنبال راهی برای نائل شدن به این هدف می‌گشتند!اما با مقابله امام خمینی با تحرکات آنها، زمینه برای ادامه حضور و فعالیت سیاسی بانوان در نظام جمهوری اسلامی مهیاتر شد. خانم بهروزنی درباره تلاش‌های آن عده از آقایان و عکس‌العمل امام نسبت به اقدام آنها، در کتاب خاطراتش چنین روایت می‌کند: «در آخر دوره اول مجلس، من و خانم دستغیب از کردپور مجلس عبور می‌کردیم. یکی از آقایان گفت این روزها، روزهای آخر حضور شما در مجلس است. من فکر کردم منظور روزهای آخر دوره است. گفتم خوب برای شما هم روزهای آخر است. چون قرار است برویم خانم‌ها روزهای آخر است، از ایشان بخواهیم مانع ورود نمایندگان خانم به مجلس شوند چون و کالت نوعی قضاوت است و زن نباید قاضی شود چرا که ممکن است در یک رأی گیری، با یک رأی که ممکن است رأی یک زن باشد، قانونی تصویب شود یا تصویب نشود!از نظر این عده از آقایان، این خلاف شرع بود و قرار بود خدمت امام بروند و بگویند نماینده شدن خانم‌ها خلاف شرع است. این کار را کردند و امام در جواب فرمودند چه کسی گفته نماینده شدن زن‌ها خلاف شرع است؟ این حرفی که شما می‌زنید، خلاف شرع است!امام در آن موقع، با این دیدگاه، مقابله می‌کردند^[م]».

به این ترتیب و با حمایت امام خمینی(ره) و بزرگان نظام جمهوری اسلامی که در رأس آنها شهید آیت‌الله دکتر بهشتی و مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای قرار داشتند، بانوان توانستند به فعالیت در عرصه سیاسی و مدیریتی کشور ادامه دهند.

■ **پی‌نوشت‌ها**

- ↑ صحیفه امام، جلد ۱۸، ص ۴۰۳ و ۴۰۴.
- ↑ مصاحبه با مریم بهروزنی با عنوان «گفت‌وگویی نخست‌تر شده از مرحومه مریم بهروزنی»- روزنامه اعتماد، شماره ۲۰۲، مورخ ۳۰ بهمن ۱۳۹۲ ش.ص ۱۱
- ↑ امیری، حکیمه، «خاطرات مریم بهروزنی»، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۹۵ ش.ص ۸۹
- ↑ صابری قومنی، کیومرث، «مکانیات شهید رجایی با بنی‌صدر»- و چگونگی انتخاب اولین نخست‌تر وزیر جمهوری اسلامی ایران»- سازمان چاپ و انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۸۰ ش.ص ۳
- ↑ روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، «گهرشی به اولین دوره مجلس شورای اسلامی»، نشر سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۶۴ ش.ص ۲۱۵
- ↑ پازوکی، طیبیه، «گهر صبر»- خاطرات گهرالشعریه دستغیب»- انتشارات سوره‌مهر، چاپ اول ۱۳۹۸ ش. صفحات ۲۷-۷۰ تا ۷۲، ص ۱۱۷ و ۴۹
- ↑ روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، «گهرشی به اولین دوره مجلس شورای اسلامی»، نشر سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۶۴ ش.ص ۲۳۴ و ۲۳۵
- ↑ فرخاند، پوران، «داشنامه زنان فرهنگساز ایران و جهان»، جلد دوم، انتشارات زریاب، چاپ اول ۱۳۷۸ ش.ص ۱۱۸۱
- ↑ روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، «گهرشی به اولین دوره مجلس شورای اسلامی»، نشر سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۶۴ ش.ص ۲۵۲ و ۲۵۳
- ↑ امیری، حکیمه، «خاطرات مریم بهروزنی»، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۹۵ ش.ص ۱۵ تا ۱۸ و ۶۲ تا ۶۳
- ↑ روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، «نگرشی به اولین دوره مجلس شورای اسلامی»، نشر سازمان انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۶۴ ش.ص ۲۴۸ و ۲۴۹
- ↑ امیری، حکیمه، «خاطرات مریم بهروزنی»، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول ۱۳۹۵ ش.ص ۱۳

مرحومه مریم بهروزنیاننده اول و چهارمجلس شورای اسلامی